

2. Recerca educativa:

«Termòmetre lingüístic - Marc d'ensenyament de llengües vives»

De l'oralitat a l'aprenentatge de llengües. Fem l'escola plurilingüe

Carme Rider i Serra

Coordinadora de la recerca TL-MELvives

Assumir que entendre, parlar, llegir i escriure són les quatre habilitats que qualsevol infant hauria de dominar en la seva llengua i en d'altres en acabar la seva escolaritat obligatòria, implica reconèixer que la llengua oral ha estat massa anys apartada del lloc que li correspon en el sistema escolar. La importància que hem donat a l'ensenyament de l'escriptura, la poca formació que hem rebut els mestres quant a didàctiques de l'oralitat i la dificultat que suposa organitzar activitats orals a classe, han dificultat que el nostre sistema educatiu hagi donat a la llengua oral la importància que calia. Malgrat tot, cada cop més, els docents i la societat en general anem prenent consciència de la importància de la competència oral i les seves implicacions didàctiques adreçades a totes les edats, perquè no és cert allò que «als sis anys ja se sap parlar». En aquesta línia, cal valorar els esforços que des del Departament d'Ensenyament s'estan duent a terme per situar el llenguatge en el lloc que li pertoca, implementant un pla d'actuacions per impulsar la competència comunicativa de la llengua oral centrat en la formació docent.

Certament, sembla que tots estem d'acord que parlar bé no només ens permet expressar, afirmar, opinar, argumentar... sinó que ens permet respondre, intervenir i participar oportunament per animar, per disculpar-se, per demanar i per oferir-nos als altres. Parlar bé ens permet acceptar ser contradit pels altres i exposar-nos a les crítiques amb esperit constructiu. Parlar bé ens permet trobar els mots adients a cada situació, ens permet comprendre el món amb profunditat per poder implicar-nos en la societat de manera activa i solidària, ens permet no deixar-nos dominar ni imposar-nos als altres, ens permet defensar els nostres drets i complir amb els nostres deures, desenvolupant-nos i projectant-nos en tots els sentits.

L'escola, com a espai de socialització dels infants, esdevé un pilar fonamental per al procés d'adquisició del llenguatge. Mestres i alumnes parlen i interactuen diàriament, comparteixen experiències i expressen sentiments..., en definitiva, es troben com a persones i aprenen juntes, ja que l'adquisició del llenguatge és alhora un procés cognitiu i emocional.

Però com s'ensenya a parlar bé?, com s'articula un procés d'aprenentatge de llengües que parteixi de la llengua pròpia i es projecti a l'aprenentatge de les llengües estrangeres?

Hem de debatre molt, sobre aquests assumptes.

Ens cal assumir que ensenyar a parlar bé no només és donar l'oportunitat als infants d'expressar-se lliurement. Hem de saber que el llenguatge oral es configura a partir de quatre habilitats que es desenvolupen a partir d'uns usos i unes intencionalitats que hem de preveure i per a les quals hem de trobar els escenaris adients. Hem d'explorar la didàctica i trobar solucions metodològiques. Cal dissenyar una avaluació integrada en el procés d'aprenentatge que ens permeti autoregular-lo.

Ens cal un marc referencial que permeti fonamentar i elaborar un model d'ensenyament de llengües que parteixi de la llengua del territori, considerant i aprofitant les llengües dels alumnes i la proximitat de les llengües romàniques, per projectar-se a l'aprenentatge de llengües estrangeres d'una manera interrelacionada, no de manera paral·lela i en compartiments closos, com hem fet fins ara.

En aquests darrers anys, els que han pres la paraula a les nostres aules han estat els jutges. Han dictat la proporció horària de llengües sense cap principi pedagògic i sense tenir en consideració que el model no ens garantirà el procés.

El procés de desenvolupament de la competència plurilingüe passa necessàriament per:

- L'oralitat de la llengua, articulació, configuració de pensament.
- La transferència lingüística entre llengües identificant les proximitats i contrastant les diferències.
- La introducció de llengües estrangeres a partir de repertoris orals i musicals.

- La consolidació de les llengües estrangeres amb didàctica comparada.

Cap uniformitat horària ens garanteix la solidesa del procés anteriorment descrit. La distribució horària no és un principi sinó una decisió a prendre en cada context.

La solidesa del procés d'adquisició de la competència plurilingüe ens la garantirà la presa de decisions professional i fonamentada, per part de l'equip docent. Aquesta presa de decisions ha de tenir en compte:

- Els principis d'adquisició de la competència plurilingüe com a fonamentació en coneixements científics acceptats.
- Les finalitats de l'ensenyament plurilingüe.
- Les tensions que cal preveure i el balanceig adequat a les polaritats.
- Els referents que han de guiar la presa de decisions.

La Societat Catalana de Pedagogia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, està impulsant, en conveni amb el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, la recerca i el desenvolupament del «Termòmetre lingüístic - Marc d'ensenyament de llengües vives», que durant el curs 2015-2016 s'ha aplicat a dues-centes escoles catalanes, trenta escoles a les Illes Balears i cinquanta-vuit escoles amb llengua pròpia d'Occitània. L'Institut d'Estudis Catalans li confereix el marc acadèmic institucional, el Grup Promotor Santillana assumeix l'edició i la distribució de materials i la Fundació Carulla hi col·labora per ser una proposta d'escola catalana plurilingüe.

El «Marc d'ensenyament de les llengües vives» és un marc de referència fonamentat per a l'elaboració d'un projecte d'ensenyament plurilingüe a cada escola de llengua catalana, obert a les llengües romàniques amb l'anglès (o una altra) com a llengua transnacional. El «Marc d'ensenyament» aporta un instrument homologat, el «Termòmetre lingüístic», una prova de diagnòstic pedagògic de la competència lingüística per a infants de cinc anys. És una recerca i desenvolupament (R+D) que els centres converteixen en innovació si es va generalitzant la seva proposta.

Amb l'aplicació de dos cursos, constatem la valoració positiva de mestres i direccions. Les aportacions del TL-MElvives contribueixen a la reorientació de didàctiques d'oralitat i projeccions d'accions vers un projecte plurilingüe.

Enguany, l'acció es desenvolupa en quatre línies:

- Incorporació d'escoles noves a través de jornades formatives.
- Continuitat d'escoles amb un grup de treball sobre temes específics.
- Millora dels materials, incorporant-hi variants lingüístiques.
- Elaboració de nous materials: escala d'expressió espontània i indicadors de l'escola plurilingüe.
- Jornada d'intercanvi d'experiències anual.

Fer l'escola plurilingüe és un objectiu que ja ningú no posa en dubte. Així és compartit per l'Institut d'Estudis Catalans i el Departament d'Ensenyament, i s'hi van vinculant professionals d'universitats i institucions que agrupen centres d'ensenyament que contribueixen al desenvolupament i difusió del programa.